

بسمه تعالی

اصول نوین پرورش گیاهان دارویی کاربری و نحوه استفاده از آن

تالیف:

مهندس تقی زرجینی

(کارشناس کشاورزی و عضو سازمان نظام مهندسی)

مهندس عین الله علیوردی لو

(کارشناس زراعت و اصلاح نباتات)

- سرشناسه : زر جینی، تقی، ۱۳۵۶ -
- عنوان و نام پدیدآور : اصول نوین پرورش گیاهان دارویی: کاربری و نحوه استفاده از آن/ تألیف تقی زر جینی، عین‌الله علیوردی‌لو.
- مشخصات نشر : تهران: آموزش فنی و حرفه‌ای مزرعه زرین، ۱۳۹۳.
- مشخصات ظاهری : ۲۷۲ ص.: مصور، جدول، نمودار.
- شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۹۴۷۵-۲۰-۹ : ۱۴۵۰۰ ریال
- وضعیت فهرست‌نویسی : فیبا
- موضوع : گیاهان دارویی -- اصلاح نژاد
- موضوع : گیاهان دارویی
- موضوع : گیاه‌درمانی
- موضوع : پزشکی سنتی
- شناسه افزوده : علیوردیلو، عین‌الله، ۱۳۵۴ -
- رده بندی کنگره : SB۲۹۳ / ۴۴ الف ۱۳۹۳ ۶
- رده بندی دیویی : ۶۳۳/۸۸
- شماره کتابشناسی ملی : ۳۶۰۴۷۸۷

- نام کتاب: اصول نوین پرورش گیاهان دارویی- کاربری و نحوه استفاده از آن
- مؤلف: مهندس تقی زر جینی (کارشناس کشاورزی و عضو سازمان نظام مهندسی)
- مهندس عین‌الله علیوردی‌لو (کارشناس زراعت و اصلاح نباتات)
- ناشر: آموزش فنی و حرفه‌ای مزرعه زرین
- قیمت: ۱۴۵۰۰ تومان
- شمارگان: ۱۰۰۰ جلد
- شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۴۷۵-۲۰-۹
- صفحه‌آرا: سیده فاطمه دیوبند
- طراحی جلد: بنیاد آیلار
- نوبت چاپ: اول
- مرکز توزیع: تهران- کارگر جنوبی- میدان حر- روبه‌روی آموزشگاه زبان- پلاک ۱۸- واحد ۱
- تلفن: ۰۲۱-۶۶۴۸۴۹۸۲-۵

فهرست مطالب

۱۳	 مقدمه
۱۵	 (فصل اول)
۱۵	 کشت و پرورش گیاهان دارویی
۱۷	 تکثیر گیاهان دارویی
۱۸	 جوانه زنی بذر گیاهان دارویی
۱۸	 کاشت بذر
۱۹	 تکثیر به روش غیر جنسی
۲۰	 مهمترین مواد موثره دارویی در گیاهان دارویی
۲۱	 خشک کردن گیاهان دارویی پس از برداشت
۲۱	 روش های مختلف خشک کردن گیاهان دارویی
۲۳	 ترکیبات فعال در گیاهان دارویی
۲۳	 ترکیبات معدنی
۲۴	 اسیدهای آلی
۲۴	 گلیکوزیدها و ساپونین ها
۲۴	 روغن های فرار یا اسانس ها
۲۴	 آنتی بیوتیک ها
۲۶	 آمار و اطلاعات گل ها و گیاهان زینتی و دارویی
۳۱	 (فصل دوم)
۳۱	 وضعیت تجارت گیاهان دارویی
۳۵	 انواع مختلف گیاهان دارویی
۳۵	 رازیانه
۳۷	 آویشن
۳۸	 بومادران
۳۹	 روش کشت
۴۰	 برداشت محصول و خواص دارویی گیاه
۴۰	 ختمی
۴۲	 شیرین بیان رسمی
۴۳	 مریم گلی طبی

۴۴	 زیر گونه های مهم مریم گلی
۴۵	 گل گاو زبان
۴۷	 (فصل سوم)
۴۷	 رازک
۴۷	 کاشت و برداشت رازک
۴۹	 سنا
۴۹	 کاشت، داشت و برداشت
۵۰	 اسطوخودوس
۵۱	 انواع مهم اسطوخودوس
۵۱	 کاشت، داشت و برداشت اسطوخودوس
۵۲	 گشنیز
۵۳	 کاشت، داشت و برداشت گشنیز
۵۴	 خار مریم یا ماریتغال
۵۵	 مرحله کاشت، داشت و برداشت
۵۶	 مرزنجوش
۵۶	 مرحله کاشت، داشت و برداشت
۵۸	 گلپر
۵۹	 مرحله کاشت، داشت و برداشت گلپر
۶۰	 بادرنجبویه
۶۰	 مرحله کاشت، داشت و برداشت
۶۱	 اکلیل کوهی
۶۱	 مرحله کاشت، داشت و برداشت محصول

۶۳ (فصل چهارم)

۶۳	 گل راعی
۶۳	 مراحل کاشت، داشت و برداشت
۶۴	 بارهنگ رسمی
۶۵	 بابونه کبیر
۶۷	 خاکشیر
۶۸	 آلوئه ورا (صبر زرد)
۶۹	 ترخون

۷۰	 مرحله کاشت، داشت و برداشت
۷۰	 اسفرزه
۷۱	 مراحل کاشت، داشت و برداشت
۷۲	 زیره سیاه
۷۳	 مرحله کاشت، داشت و برداشت
۷۴	 مرزه
۷۴	 مرحله کاشت، داشت و برداشت
۷۵	 ریحان
۷۶	 مرحله کاشت، داشت و برداشت

۷۷ (فصل پنجم)

۷۷	 زیره سبز
۷۷	 مراحل کاشت، داشت و برداشت
۷۸	 کاسنی
۷۹	 مرحله کاشت، داشت و برداشت
۸۰	 علف لیمو
۸۱	 مرحله کاشت، داشت و برداشت
۸۲	 سنبل الطیب
۸۳	 مراحل کاشت، داشت و برداشت
۸۳	 خار مقدس
۸۴	 مرحله کاشت، داشت و برداشت
۸۵	 همیشه بهار
۸۵	 مرحله کاشت، داشت و برداشت
۸۶	 تاج ریزی دارویی
۸۷	 مرحله کاشت، داشت و برداشت
۸۸	 گلرنگ
۸۸	 مرحله کاشت، داشت و برداشت
۸۹	 لوزا گلرنگی
۹۰	 مرحله کاشت، داشت و برداشت
۹۱	 بنگ دانه
۹۱	 مراحل کاشت، داشت و برداشت

۹۳ (فصل ششم)

۹۳ نعناع رسمی

۹۳ مهمترین گونه های نعناع

۹۴ مرحله کاشت، داشت و برداشت

۹۵ زوفا دارویی

۹۶ مرحله کاشت، داشت و برداشت

۹۷ افسنتین

۹۸ مهمترین انواع افسنتین

۹۹ مراحل کاشت، داشت و برداشت

۹۹ تاتوره

۱۰۰ مراحل کاشت، داشت و برداشت

۱۰۱ آنغوزه

۱۰۱ مرحله کاشت، داشت و برداشت

۱۰۳ سداب

۱۰۳ مرحله کاشت، داشت و برداشت

۱۰۴ زنجبیل شامی

۱۰۴ مرحله کاشت، داشت و برداشت

۱۰۵ زردچوبه رسمی

۱۰۷ (فصل هفتم)

۱۰۷ زرشک

۱۰۹ گل برفی

۱۰۹ مرحله کاشت، داشت و برداشت

۱۱۰ خردل

۱۱۳ ام سونیا

۱۱۵ آفتی سیاه

۱۱۶ شاهدانه

۱۱۷ پریوش

۱۱۸ مهمترین وارسته گیاه پریوش

۱۱۹ شنبلیله

۱۲۱ (فصل هشتم)

۱۲۱ کتان

۱۲۲ شوید

۱۲۳ مرحله کاشت، داشت و برداشت

۱۲۴ خارشتر یا ترنجبین

۱۲۵ شاییزک

۱۲۶ مرحله کاشت، داشت و برداشت

۱۲۷ شاه تره

۱۲۸ بابا آدم

۱۲۹ پامچال

۱۲۹ مرحله کاشت، داشت و برداشت

۱۳۰ سیر

۱۳۱ جینسینگ

۱۳۲ انواع مهم جین سنگ

۱۳۳ بادرشی (بادرشیو)

۱۳۴ مامیران

۱۳۵ (فصل نهم)

۱۳۵ کنجد

۱۳۶ خشخاش

۱۳۷ مرحله کاشت، داشت و برداشت

۱۴۱ پنج انگشت

۱۴۲ روناس

۱۴۳ انواع مختلف روناس

۱۴۴ اکالیپتوس

۱۴۵ مورد سبز

۱۴۶ هویج

۱۴۷ تنباکوی هندی

۱۴۸ گزنه

۱۴۹ ریواس

۱۵۱ (فصل دهم)

۱۵۱ گل بنفشه معطر

۱۵۲ گل ساعتی

۱۵۳ آدونیس

۱۵۴ مهمترین انواع گیاه آدونیس

۱۵۵ عناب

۱۵۶ مراحل کاشت، داشت و برداشت

۱۵۶ بولاغ اوتی

۱۵۸ زعفران

۱۶۴ گل پنیرک

۱۶۵ مارچوبه رسمی

۱۶۷ (فصل یازدهم)

۱۶۷ طبقه‌بندی مزاج‌ها

۱۶۸ چگونگی تشخیص نوع مزاج

۱۷۰ علامت چهار خلط مزاجی و دستورالعمل‌های زیادی آنها

۱۷۹ (فصل دوازدهم)

۱۷۹ استفاده از گیاهان دارویی در پیشگیری و درمان بیماری‌ها

۱۷۹ پیشگیری و درمان بیماری سرطان

۱۸۰ بیماری فشارخون

۱۸۱ میگرن

۱۸۲ افسردگی

۱۸۲ واریس

۱۸۳ بی‌خوابی

۱۸۴ سینوزیت

۱۸۵ بحران‌های عصبی

۱۸۵ نسخه آرام‌بخش و خواب‌آور

۱۸۶ نسخه دوم جهت تسکین دردهای عصبی

۱۸۶ دردهای معده

۱۸۸.....	کم خونی.....
۱۸۹.....	ترکیب شربت جهت رفع کم خونی.....
۱۹۰.....	نارسائی های کبد.....
۱۹۱.....	(فصل سیزدهم).....
۱۹۱.....	چاقی.....
۱۹۲.....	فرمول های مورد استفاده در رفع چاقی.....
۱۹۲.....	جای لاغر کننده جهت رفع چاقی.....
۱۹۲.....	تیزان موثر در کاهش چاقی.....
۱۹۳.....	مرض قند یا دیابت.....
۱۹۴.....	فرمول مهم در درمان دیابت.....
۱۹۵.....	تنگی نفس یا آسم.....
۱۹۵.....	فرمول تیزان ضد آسم.....
۱۹۶.....	نسخه آرام بخش آسم.....
۱۹۶.....	ریزش مو.....
۱۹۷.....	فرمول مهم جلوگیری از ریزش موی سر.....
۱۹۷.....	پروستات.....
۱۹۷.....	عوامل موثر در بروز آدنوم پروستات:.....
۱۹۸.....	فرمول رفع آدنوم پروستات.....
۲۰۰.....	التهاب کلیه و مثانه.....
۲۰۰.....	فرمول مهم درمان التهاب مزمن کلیه.....
۲۰۰.....	فرمول رفع درد کلیه و مثانه.....
۲۰۱.....	فرمول مهم دم کرده جهت رفع التهاب مثانه.....
۲۰۱.....	بیماری پوست صورت.....
۲۰۳.....	محلول روغنی جهت رفع چین و چروک صورت.....
۲۰۴.....	فرمول مهم جهت رفع مشکل پوست های خشک و حساس.....
۲۰۴.....	تشنج یا اسپاسم.....
۲۰۴.....	اسپاسم ناشی از مسمومیت.....
۲۰۵.....	مهم ترین گیاهان دارویی در رفع تشنج و اسپاسم.....

۲۰۵		فرمول مهم جهت جلوگیری از تشنج
۲۰۶		فرمول دوم نسخه ضد تشنج
۲۰۷		(فصل چهاردهم)
۲۰۷		روماتیسم
۲۰۷		گیاهان دارویی مهم در رفع روماتیسم
۲۰۸		فرمول محلول روغنی جهت کاهش درد حاصل از روماتیسم
۲۰۸		فرمول مهم جهت رفع دردهای روماتیسمی
۲۰۸		زردی یا یرقان
۲۰۹		برونشیت
۲۱۰		فرمول شربت رفع کننده برونشیت مزمن
۲۱۱		نسخه ترکیبی مفید جهت درمان برونشیت مزمن
۲۱۲		بیماری های قلبی
۲۱۲		نسخه آرام بخش قلبی - عروقی
۲۱۳		نسخه دارویی گیاهی جهت درمان ضعف قلب
۲۱۳		قرص تقویت کننده قلب
۲۱۴		بی اشتهایی
۲۱۴		فرمول اول جهت رفع بی اشتهایی
۲۱۵		(فصل پانزدهم)
۲۱۵		طرح توجیهی ، اقتصادی و فنی پرورش گیاهان دارویی
۲۲۵		(فصل شانزدهم)
۲۳۲		مهم ترین خواص دارویی و درمانی گیاهان دارویی
۲۳۲		عرق آویشن
۲۳۳		عرق بابونه
۲۳۳		عرق بیدمشک
۲۳۳		عرق زنیان
۲۳۳		عرق آلوئه ورا
۲۳۳		عرق مریم گلی
۲۳۴		عرق برگ مورد

۲۳۴		عرق شیرین بیان
۲۳۴		عرق رزماری
۲۳۴		عرق بادرنجبویه
۲۳۴		عرق پونه
۲۳۵		عرق شنبلیله
۲۳۵		عرق زیره سبز
۲۳۵		عرق گشنیز
۲۳۵		عرق ریحان
۲۳۵		عرق کاکوتی
۲۳۵		عرق گل گاوزبان
۲۳۶		عرق شاهتره
۲۳۶		عرق رازیانه
۲۳۶		عرق بومادران
۲۳۶		عرق شوید
۲۳۶		عرق کاسنی
۲۳۷		عرق بهار نارنج
۲۳۷		عرق نعناع
۲۳۷		عرق مرزه
۲۳۷		عرق چهل گیاه
۲۳۸		اشکال مختلف استفاده از گیاهان
۲۳۸		دم کرده گیاهی
۲۳۸		جوشانده گیاهی
۲۳۸		شربت گیاهی
۲۳۸		خیسانده گیاهی
۲۳۸		تننور گیاهی
۲۳۹		(فصل هفدهم)
۲۳۹		روش های دیگر استفاده از گیاهان دارویی
۲۴۳		نسخه های مهم داروهای مفرده گیاهی در درمان بیماری ها
۲۴۳		نسخه مفرده جهت افزایش اشتها
۲۴۳		نسخه مفرده ضد تب
۲۴۳		داروهای مفرده کاهش دهنده فشار خون

۲۴۴	 نسخه مفرده جهت رفع التهاب کلیه و مثانه و دفع سنگ
۲۴۴	 نسخه مفرده آرام بخش اعصاب
۲۴۴	 نسخه مفرده داروی ضد سرفه
۲۴۵	 نسخه مفرده دارویی ضد روماتیسمی
۲۴۵	 نسخه مفرده ضد سرماخوردگی
۲۴۵	 نسخه مفرده درمان عوارض کبدی و قولنج کبدی
۲۴۵	 نسخه مفرده درمان دردهای قلبی و تپش قلب
۲۴۶	 نسخه مفرده کاهش دهنده قند خون
۲۴۶	 نسخه مفرده جهت رفع جوش های صورت
۲۴۶	 نسخه مفرده تقویت کننده معده
۲۴۶	 نسخه های مهم داروهای مرکبه گیاهی در درمان بیماری ها
۲۴۶	 نسخه مرکبه جهت رفع بی خوابی
۲۴۷	 نسخه مرکبه جهت درمان بواسیر
۲۴۷	 نسخه مرکبه جهت ضد چاقی
۲۴۷	 نسخه مرکبه جهت رفع اسهال
۲۴۷	 نسخه مرکبه تقویت کننده قلب
۲۴۷	 نسخه مرکبه ضد درد مثانه و کلیه
۲۴۷	 نسخه مرکبه رفع درد دوران قاعدگی
۲۴۸	 نسخه مرکبه جهت جلوگیری از عرق زیاد
۲۴۸	 نسخه مرکبه ضد سرفه
۲۵۱	 (فصل هجدهم)
۲۵۱	 سوالات تستی
۲۷۲	 منابع و مآخذ

مقدمه

گیاهان دارویی از زمان‌های دور مورد توجه بشر بوده، بطوریکه دانشمندان و محققان در سراسر دنیا بر تأثیرات آنها روی بافت‌های مختلف بدن تأکید کرده‌اند. استفاده از گیاهان دارویی از حدود اواسط قرن بیستم افزایش چشمگیری داشته است. از گیاهان دارویی در درمان بسیاری از امراض و بیماری‌های انسان‌ها و حتی حیوانات استفاده می‌شود بالغ بر $\frac{1}{3}$ داروهای مورد استفاده در پزشکی بصورت گیاهی می‌باشد. با گذشت زمان میزان استفاده از این گونه داروها افزایش یافته و به تدریج جایگزین داروهای شیمیایی خواهد شد که دارای عوارض جانبی کمتری می‌باشد. متأسفانه داروهای گیاهی در کشورمان با توجه به پیشرفت چند سال اخیر، از جایگاه ممتازی برخوردار نمی‌باشد. این در حالیست که بدلیل تنوع آب و هوایی و خاک‌های حاصلخیز در اغلب مناطق کشورمان می‌توان به تولید گیاهان دارویی مبادرت نمود. در حال حاضر بالغ بر ۷۰۰۰۰ گونه گیاهی شناخته شده است که از خاصیت دارویی برخوردار می‌باشد از این میزان در حدود ۷۵۰۰ گونه گیاهی در کشورمان قابلیت رویش دارند. عدم شناخت کافی از نیازهای اکولوژیک، مراحل کاشت، داشت و برداشت گیاهان دارویی، تولیدکنندگان را با مشکلات عظیمی روبرو می‌سازد. هر گیاهی که در طبیعت رشد می‌کند از ماده مؤثره خاصی برخوردار می‌باشد که می‌تواند از کاربرد منحصر به فردی برخوردار باشد. برخی از دانشمندان و صاحب نظران علم پزشکی معتقد هستند که بالغ بر $\frac{3}{4}$ بیماری‌ها از طریق گیاهان دارویی

مرتفع می‌شود و $\frac{1}{3}$ آن نیز با تشخیص پزشک و علوم پزشکی قابل درمان می‌باشد. لذا پرداختن به بحث گیاهان دارویی از اهمیت خاصی برخوردار است. بسیاری از کشورهای پیشرفته با کشت و پرورش گیاهان دارویی، رونق خاصی در این زمینه بوجود آورده‌اند. در حالیکه کشورمان با دارا بودن اقلیم مختلف آب و هوایی و وجود بیش از ۷۵۰۰ گونه مهم گیاهی موفقیت‌چندانی در این زمینه کسب نکرده است. یا به عبارت بهتر اینکه جای کار زیادی در دستیابی به موفقیت در راستای تولید و پرورش گیاهان دارویی و فرآوری آنها وجود دارد که با حمایت و دلسوزی مسئولین کشور و همچنین سعی و تلاش متخصصین و تولیدکنندگان می‌توان به موفقیت بی‌نظیری دست یافت. اگرچه در چند سال اخیر کار پژوهشی و تحقیقاتی در زمینه برخی از گیاهان دارویی در ایران صورت گرفته است اما با توجه به مشخص شدن ویژگی‌های گیاهان دارویی می‌توان با برنامه ریزی بهتر و گسترده تر به موفقیت‌های چشمگیری دست یافت. کشت و صنعت گیاهان دارویی نیازمند علم، تکنیک، تخصص و تجربه بالایی می‌باشد. در این کتاب سعی شده مطالب و مباحث علمی بر حسب تکنیک‌های روز دنیا بیان شود. نوآوری که در این منبع صورت گرفته بدین شرح است که تکنیک‌های کاشت، داشت و برداشت و همچنین کنترل روال کار و مدیریت مزرعه بیشتر مورد توجه واقع شده است.

مجموعه تدوین شده، چکیده‌ای از تجربیات نویسندگان و مؤلفان و همچنین متخصصین صاحب سبک خارجی می‌باشد. در منبع مذکور بیشتر نحوه کاشت، داشت و برداشت و خواص دارویی گیاهان مورد بررسی قرار گرفته شده است. در این میان گیاهان دارویی قابل پرورش در کشورمان از توجهی خاص برخوردار می‌باشد. امید است با تألیف کتاب اصول نوین پرورش گیاهان دارویی گامی هر چند کوچک در پیشرفت تولیدات گیاهان دارویی برداشته باشیم. به هر حال هیچ گونه ادعایی نداشته و هرگونه کوتاهی و قصور را بر ما ببخشید. اطمینان دارم با سعی و تلاش بیشتر این مجموعه و همچنین با پیشنهادات و انتقادات شما عزیزان و دلسوختگان اثر موجود می‌تواند به نحو بهتری ارائه شود در آخر لازم می‌دانم از راهنمایی و مساعدت دوستان و کارشناسان خبره، جناب دکتر محمد مهدی زرین - دکتر صحرانورد تشکر و قدردانی را داشته باشم.